
Milko Matičetov
Podobni spovedi s Krasa in iz Provanse

Avtor v prispevku opozarja na motiv spovedi v pesnitvi »Mirèio« (1858) provansalskega pesnika Mistrala, ki verjetno izvira iz ljudskega izročila, in ga povezuje z lastnim doživetjem iz mladosti.

In his article the author analyzes the motif of confession in a poem entitled "Mirèio", connecting it with an event from his own youth. The poem, probably originating from folk tradition, was written by Mistral, a poet from Provence.

Povabljen, da kaj napišem za jubilejni zbornik na čast drage kolegice Zmage (z njo sva se srečala pred približno petdesetimi leti pod streho ljubljanskega Narodnega muzeja, ona je bila takrat v knjižnici pri Joki Žigonu, jaz kustos pri Borisu Orlu), ne morem pripraviti nič boljšega kot spominski utrinek, toliko da bo rešena tudi moja »praesentia physica«. Ker nisem v najboljši koži, pišem v postelji. »Voščilni vlak« je sicer morda že odpeljal, vseeno pa se lepo priporočam uredništvu, da skuša najti temu drobcu kakšen kotek.

Po klancu pod zidom Gécovega Krtóvšča na severovzhodnem robu Koprive stopa sedem do osemleten deček proti Krepam. V robidovju zašumi, deček se brž skloni, pobere prvi kamen, ki mu pride pod roko, in ga zaluča med robido, kjer je videl nekaj švigniti. Že tisti hip zagleda na tleh v prahu krčevito premetavanje nečesa sivega. Kuščarici se je odtrgal rep, deček pa je bil prepričan, da bo živalca morala za dobljeno rano poginiti. Ker kuščarice ni našel nikjer – gotovo se je zavlekla v suhi zid – je deček skesano stekel proti domu. Pekla ga je vest, vendar se o svojem hudobnem dejanju ni upal črhiniti nikomur. Zakopal ga je globoko vase in tam ga je tiščalo, tiščalo kot kamen: UBIL SEM KUŠČARICO! (Tisti deček sem bil namreč sam ...)

Še sreča, da so kmalu za to mojo dogodivščino prišle na vrsto priprave na spoved. *Gospod* nam je pri nauku po svoje razložil vse (ali skoraj vse), kar je treba vedeti o grehah, da se jih v redu spoveš, majhnih, velikih in tudi tako imenovanih »smrtnih«.

Posebno ti zadnji so nam s skrivnostnim nabojem besede *smrt* delali največ preglavic in nam naganjali strah v kosti. Vsi drugi so bili zanemarljive malenkosti. Na primer to, da smo klatili orehe na »lèskem« (ljudskem = tujem) okoli Kaluž; da smo plezali na Urškino črešnjo za skromno pokušnjo, saj so bili sadeži drugod še kisli, čakanje pa je bilo tako neznansko težko; v dolini ob Gécovi Rovni je bilo po vahtih tako čudovito brskati po odpadlem listju in iskati sladke, mehke »néšpole« (da bi to bil greh – kje neki, saj smo z Gécovimi vendar bližnja žlahta!); pobirati sladke, méjene »rezkurže« v Rávniku, kjer so Križajevi – samo oni v vasi – imeli te vrste poldivje drevo, ki je vsako leto bogato rodilo ... Vse to in še marsikaj takega: sami majhni grehi! In tako lepo po vrsti smo kandidati za spoved vsak zase porazdelili svoje grehe po teži in velikosti, kakor naredi mati z zamesenimi hlebci testa na polici, kjer čakajo, kdaj jih bo na loparju premaknila v segreto krušno peč ...

Ampak pri meni se je zgodilo popolnoma drugače, proti vsem pričakovanjem. Ko sem prišel na vrsto, da se spovem, sem kajpada začel pri svojem najhujšem, smrtnem grehu! *Gospod* je najprej začuden prisluhnil in že zamomljal nekaj nerazumljivega, češ – ali se mar delam norca, kali?! Vse moje skrbne priprave na »sveto spoved« so se mi v hipu podrlle. Težko pričakovanje tiste tako pomembne prve spovedi, ki naj bi mi otroku prinesla olajšanje, se je namah sesulo v nič. Avtomatično sem odmolil predpisano mi pokoro, nekaj očenašev in češčenamarij, olajšanja pa nisem čutil prav nobenega. Tako kakor pred spovedjo sem se še zmerom imel za grešnika! Zdvomil sem nad vsem svetom, najprej nad *gospodom*, ki smo se ga bali in ga spoštovali, saj smo o njem večkrat slišali, da je »dohtar svetega pisma« (ne da bi razumeli, kaj to pomeni). Naj bo še tako učen, to bi že moral vedeti, da kuščarice ne smeš ubiti! Zakaj pa je potlej zapoved: PETA, NE UBIJAJ!

Ko je šla Marija (po koprivsko: »Māmka božje«) po svetu, bosa (tako kot smo bosci hodili mi!), je stopila na trn, ki se ji je zaril v stopalo. Srečala je kuščarja-zelenca in mu pokazala trn, da bi ji ga potegnil iz noge, pa se še zmenil ni ne zanjo ne za trn. Takrat je od nekod pristopicljala kuščarica (po koprivsko: *kluščerca*), dosti bolj šibka in drobna od kuščarja (*kluščerje*), in se ponudila, da to naredi ona. Očitno mi je bilo, da učeni gospod ne ve vsega, kar dobro vejo naše matere, nunce, tete in strine: te pa svoje vedenje potlej znajo karseda slikovito in prepričljivo prenesti tudi na mladi rod. Med drugim: da kuščarja mirno in brez greha lahko pokončaš, le kuščarice nikar: nakopal bi si smrten greh!

Ob ti ponesrečeni spovedi je prišlo do mojega prvega verskega dvoma, še prej ko so me poslali naprej iz koprivske v latinsko šolo v Koper ...

*

Vendar – *pod soncem nič novega!*

Na te svoje davne težave sem se spomnil ob branju pesnitve Mirèio (natisnjene 1858), katere avtorju, Fédéricu Mistralu, so sodobniki – posebno njegovi navdušeni rojaki – rekli »provansalski Homer, Vergil« ipd., švedska Akademija znanosti pa mu je zanjo leta 1904 prisodila – čeprav s precejšnjo zamudo – Nobelovo nagrado za literaturo. V 3. spevu, *Bratev zapredkov*, pri skupnem delu s sviloprejkami, čudaška Tavan-ka pripoveduje ženskam zgodbo o pastirju, ki se je strašno dolgo »motal daleč stran od sveta ... sredi svojih čred«; od bogve katere velike noči »ni nikjer ne v cerkvi ne v kapeli stal, pobegnile celo molitve so mu iz spomina!« In ko začuti, da se mu življenje počasi

izteka, »odpravi se na dolžno spoved dolgih let«. Ko pride do puščavnika »iz svojih rovt, prikloni se do tal«: –

»Brat, česa bi se rad obtožil?«
menih mu de. Ojoj, potožil
bi vam, kako nekoč je, o, hudo sem kriv,
sred ovc frlela pastirička
(pastirjem tako ljuba ptička),
pa zmoči nisem znal hudička,
pobral sem kamen, tresorepkico ubil.«

(F. Mistral – J. Moder, *Mireja*, 3. spev, 47. kitica, Ljubljana 1985, Nobelovci, 97)

V tukajšnje »spoved dolgih let« je (ali je vsaj prvotno bila) zelo verjetno vpletena – po ustnem izročilu – razlaga, zakaj je provansalska pastirička / tresorepka *zavarovana*, da je – podobno kot kraško kuščarico – ne smemo ubijati. Učeni menih tega ni vedel, stari pastir pa je morda le vedel za kakšno tradicionalno prepoved ubijanja te simpatične ptičke, ki tako slovenščina kakor provansalska premoreta zanjo precej lepih narečnih imen; lahko pa bi bil preprosto podlegel skušnjavi in ubil nedolžno živalco, »pastirjem tako ljubo« (tako slovenska »pastirička«, kakor provansalski *gala-pastre* dopuščata besedno igro z imeni pastirica – *pastir*), kar ga je potlej nagnalo k spovedi.

Verjetnost, da je tudi tu spoved sama motiv, zrasel iz folklore, je potrjena še s tem, da se takoj na spoved navezuje motiv plašča, ki ga pastir obesi na sončni žarek, kakor da je le-ta navaden drog. V nam (prostorsko) bližjem izročilu je na sončne žarke obešeni plašč pričujoč v legendi o pičanskem škofu Niceforu, ki gre na zagovor k oglejskemu patrijarhu (gl. Loški razgledi 37, 1987, str. 167).

Ampak to je že druga zgodba, v Provansi kontaminirana s splošno, življenjsko spovedjo, pri kraški prvi spovedi pa o nji ni sledu.

Summary

Similar Confessions from the Karst Region and from Provence

In his article the author describes an event from his early youth when he injured a lizard and, believing that he had killed it, felt the weight of mortal sin. Since according to a legend it was a lizard who had extracted a thorn from Mary's foot it was forbidden to kill lizards. The author was offended that after his confession the local priest, who was not familiar with the legend, did not consider this act as sin.

The author has found a similar motif in "Mirèio," a poem by Provence poet Mistral. In the poem a shepherd confesses his sin of killing a wagtail. Tying the motif connected with the legend to his own childhood experience the author presumes that this motif originated from folk tradition.